

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 ft — kr.
félévre . . . 3 " — "
negyedévre . . . 1 " 50 "
Egy szám ára : 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Hit- és lelkészjelölti vizsgálatok. — Emlékeztetésül. (r. e.) — Mily változásokon ment át a paedagogiai gondolkodásmód a két reformátor működése folytán? (Steiger Frigyes). — Belföld. — Külföld. — Vegyesek.

Hit- és lelkészjelölti vizsgálatok.

Mult évi egyetemes gyűlés jegyzőkönyvének 17. pontjával a theol. akadémiái nagy bizottság megbízott, „hogy a hit- és lelkészjelölti vizsgáknak egyrészt az alap- és szakvizsgákkal való összhangzásba hozatala, másrészt azoknak egyöntetű szervezése tárgyában javaslatot készítsen s e javaslat közöltessék azután a kerületekkel, hogy azok azt tárgyalván, az egyetemes gyűlésén állapíttassék meg egyetemes érvénnyel.“

Úgy látszik, hogy e határozat hozatalánál figyelmen kívül hagyott azon körülmény, hogy az egyetemes gyűlésnek van már ily tárgy, még pedig elfogadott szabályzata, — mely az 1871. évi egyetemes gyűlés jegyzőkönyvének 20-dik pontjában foglaltatik s melynek nemcsak 1871.2. évben életbe kellett volna lépnie, hanem a dunán-inneni kerületben életbeléptetésére meg is tétettek az átmeneti intézkedések. — Most a helyzet némileg változván, egy-más pontjában át kell ugyan a határozatnak alakíttatnia, de lényegében megmaradhat és azt hisszük nagyon rövid úton életbe is léptethető.

Az ügynek s az egyetemes gyűlési közönségnek vé-
lünk szolgálni, midőn magát a szabályzatot közölve, egy-
szersmind az átalakításra nézve elmondjuk igénytelen vé-
leményünket. — A szabályzat szövege következő:

„Vizsgálati zsinórmértékül ezentúl a következő pontok fognak szolgálni:

1. Történik e vizsgálat az egyházkerületi gyűlés által három évre választott vizsgáló bizottmány előtt, melynek elnöke az illető superintendens, tagjai: két lelkész, két világi egyén és a theol. intézetben működő tanárok.

2. A vizsgálat évenként csak egyszer tartatik. A vizsga idejét s helyét az egyes superintendentiák helyi körülményeikhez képest határozzák meg.

3. A theologusok a negyedik tanfolyam befejezése után, a külső vocatio elnyerése előtt bármely évben, azon egyházkerületben tehetik le a vizsgát, a melynek hittani intézetében a harmadik tanfolyamot végezték.

4. A vizsgát letenni akarók tartoznak az iránt magukat legfőlebb ápril hó végéig az illető superintendensnél jelenteni.

5. A vizsga tárgyai:

a) A theologiából: az ó- és újszövetség könyveinek magyarázata, bevezetés az ó- és újszövetség könyveibe, egyetemes egyháztörténelem, tekintettel a magyar prot. egyháztörténetre, symbolika, ker. hittan és erkölcsstan, homiletika, katechetika, liturgika, theologia pastoralis, magyar prot. egyházjog.

b) A bölcsészettől: a bölcsészet története, metaphysika, kiválólag nevelés- és oktatástan.

6. A vizsga írás- és szóbeli:

a) Az írásbeli megelőzi a szóbelit. — A vizsgatevők két értekezést tartoznak otthon készíteni, egyet latin s egyet magyar nyelven, melyeket tisztán leírva, legalább négy héttel a szóbeli vizsga előtt tartoznak az illető superintendensnek megbírálás végett beküldeni. — Azután a kítűzött napon a vizsgálat helyén megjelenvén, itt zárt helyen, felügyelet alatt készítenek azon nyelven, melyen majdan szónokolni akarnak, szent beszédet, melyre a superintendens úr által kítűzött alapigét csak akkor kapják.

A kidolgozandó értekezésekhez a theol. tanárok adnak a superintendenssel egyetértőleg, három vagy négy tárgyat, melyek közül a vizsgát tevők tetszésök szerint választhatnak.

b) A szóbeli vizsgákat megelőzőleg tartoznak a vizsgát letevők a bizottmány előtt felmutatni bizonyítványaikat, névszerint a gymnasium bevégeztével nyert érettségi s a rendszeren töltött 4 évi theol. tanfolyamról szóló bizonyítványaikat.

Ha ez alkalommal kiderülne, mikép egyik vagy másik a vizsgálandók közül egy vagy más kötelezett tantárgyat épen nem, vagy nem kielégítő eredménnyel hallgatott, vagy a négy évi theol. tanfolyamot nem töltötte ki rendszeren; — vagy ha a vizsgáló bírák többségének ítélete szerint valamelyiknek munkái a mértéket meg nem ütik, vagy végre ha valamelyiknek erkölcsi és vallásos jelleme ellen tétetik alapos kifogás, — az a szóbeli vizsgára nem bocsátatik.

c) A szóbeli vizsga az 5. szám alatt elősorolt tudományokból történik az illető szaktanárok által; ez után a többi bizottmányi tagok terjeszthetnek a vizsgálandók elé kérdéseket, tetszésük szerint.

7. A vizsgát kellő eredménnyel letett ifjak erről rendes okmányt nyernek, melynek a superintendens és a vizsgáló bizottmány minden jelen levő tagja aláírja magát.

A bizonyítványban használandó osztályzatnak három fokozata különböztetik meg, u. m.: kitünő, dicséretes és elégséges.

8. A ki ily okmány birtokában van, ezzel mind a négy egyházkerületben képesítetik a megválasztásra lelki tanítói hivatalra, — s ha a letett vizsga után egy évnek lefolyta előtt megválasztatik, azonnal fel is avattathatik minden további vizsga nélkül; ha pedig a vizsga után egy évvel vagy még később kapná a hívást, akkor az illető superintendens által ennek tetszése szerint összehívott bizottmány előtt igazolja magát az iránt, mivel foglalkozott a papjelölti vizsga óta? Azután a superintendens colloquiumot tart vele, melyből kitűnjék, hogy a tudományban nem hanyagolta el magát.

Mielőtt a vizsgát valaki letette s képességi okmányt nyert, nem jeleltethetik ki lelkészi hivatalra.

9. A ki a vizsgáló bírák többségének ítélete szerint a vizsgát nem állotta ki kellő eredménnyel, az egy év múlva, ha úgy tetszik neki, ismételheti azt; ha azonban ekkor sem felelne meg a várakozásnak, végkép elutasítatik.

10. A vizsgákról rendes jegyzőkönyv vezetendő.

11. A vizsgáért s az arról kiállítandó bizonyítványért minden papjelölt 15 forintot fizet, melyből 5 frt a superintendensét illeti, 10 frt pedig a bizottmánynak a vizsgálatban részt vett tagjai közt egyenlőképp osztatik fel.

12. Ezen szabályzat az egyet. gyűlés határozata szerint az 1871/2 tanévben lép életbe.

Kiindulva már most szerintünk azon egyedüli helyes elvből, hogy a **theologiai intézetek a lelkész képzését befejezve átadják, — az egyház pedig átveszi az ifjút, következő kiegészítést, illetőleg módosításokat ajánlunk:**

1. Az első pontban: „a *theologiai intézetben működő tanárok*“ kihagyandó volna s legfeljebb feltételelesen veendő: lehetnek ugyan, de ez egyedül a vizsgáló bizottságot alakító egyetemes gyűléstől függ, a helyett inkább az egyházi illetve világi tagok száma nevelendő. — Mert más a szempont, melyből a tanár vizsgál s más melyet az átvevő egyházi hatóság alkalmaz. — A tanár inkább a tudomány, emez inkább egyházi használhatóság álláspontjáról ítéli meg az ifjút. — Különben is a tanár, ki előtt az ifju colloquált, vizsgázott, nagyon jól tudja mennyit ér.

2. A 3. pontban „*befejezése*“ után teendő volna: „és a *szakvizsgálatnak sikeres letétele*“, mind azt az egyetemes egyház már megállapította.

3. A 6. a) pont második kikezdésében „a *theol. tanárok*“ kihagyandó s helyette: „a *bizottság erre kijelölt tagjai*“ volna teendő.

4. A 6. b) pontba „4“ felveendő volna: („*hazai intézeteinken legalább 3*“); „*tanfolyamról*“ után az „*alap- és szakvizsgálatokról*“ szóló bizonyítványaikat.

A második kikezdésben „*rendesen*“ helyett: „*szabályszerűen*“.

5. A 6. c) pontban „*szaktanárok*“ helyett: „*a vizsgáló bizottságnak e célra kijelölt tagjai*“ teendő.

Mint a fentebbiekből látszik a módosítások tisztán a változott s az egyetemes gyűlés által alkotott helyzet folyamányai, s azoknak elfogadása esetén, minthogy a kerületek már az előfeltételek felett, sőt a fenntközlött szabályzatra nézve is nyilatkoztak: nem fog tenni semmi nehézség, hogy a szabályzat — már a jelen egyetemes gyűlésen véglegesítessek s a legközelebbi ilyenmű vizsgálatnál életbe léptetessék.

Emlékeztetésül.

Egyrésztől a mult évi egyetemes gyűlés hangulata, másrésztől a dunáninnyi kerületi gyűlés ez évi tárgyalásai arról győztek meg, hogy ez idei okt. 8-án Budapesten tartandó egyet. gyűlésünk a panslavismust újra szóba fogja hozni. — Jó lesz talán ez alkalomból egyetmást emlékeztetésül elmondanunk.

Előre bocsátom, miszerint meg vagyok győződve, hogy a planslavismus vádja az elmondandókért nem fog érni, mert dunántúli embert minden vád érhet, csak ez egy nem még az álmódosók részéről sem. — De még is ha hozzá szólok, teszem azért, mert mint lutheranus ember érdekelve érzem magamat mindannyiszor, valahányszor egyházam érdekei forognak szóban.

Nekem sehogy sem akar tetszeni, hogy évről évre a tót egyházak papságával van az egyetemnek baja. Míg ez egyrésztől sötét árnyat vet a tót atyafiak vezetőire, addig másrésztől arról szolgáltat tanúbizonyságot, hogy az egyetem nincs minden tekintetben tisztában a felül: *mi tartozik szorosán hatáskörébe?* A tót ev. papság koránt sem azért, mert a tót nyelvet beszéli áll oly sötét színben az ország színe-java előtt, hanem mert az *állam hivatalos nyelvét* egyáltalán *gyűlölni látszik*, és ahol erre kínálkozó alkalom nyílik, ezen érzetnek eklatáns kifejezést is ad. Így cselekedett legutóbb Pozsonyban Hurban és szövetséges társai, a magyar nyelvet perhorrescálták. Ugyde nem volt-e meg ennek legalább *látzó oka?*

Nem volna szabad nekünk lutheranus magyaroknak erre alkalmat szolgáltatnunk, ellenkezőleg a közel eső alkalmat elvonni tőlük.

Mi szükség volt a mult évi egyetemes *egyházi* gyűlésen az anyakönyvek magyarosítását szorgalmazni? Mi szükség volt a jegyzőkönyveknek *tót* nyelven való lefordítását beszűntetni akarni? — Én nem értem. Ha a két dolog oly mélyen bele vág a magyar állam érdekeibe, hogy az csak ez uton virágozhatik, már akkor nem az egyházi gyűléseket tartom a kezdeményezési jogra nézve kompetenseknek, mert egyházi gyűléseken politikát űzni sem nem törvényes, sem nem tanácsos; hanem erre politikai gyűlésezések az egyedül illetékesek, vagy is első sorban a magyar törvényhozás. — Ugyde az anyakönyvekre nézve e jogról a törvényhozás még 1868-ban lemondott, midőn a 44. t. cz. 14. §-ban kimondotta, hogy „az egyházközségek . . . anyakönyveik vezetéseinek nyelvét *tetszés* szerint határozhatják meg.“

A mi pedig az egyet. gyűlés jegyzőkönyvének *három* nyelven való vezetését, illetőleg kiadását illeti, ez is immár oly dolog, a melyen még 1867. túlesett az egyetem, de sőt

data occasione, a megürült jegyzői szék betöltésénél e köriülmény is mindenkor előtte lebegett.

Azért kár volt, még nagyobb kár lehet jövőre az ilyen ügyeket, melyek ma már nem egyházi gyűlések foruma elé tartoznak legalább első sorban nem, újra — meg újra, előrántani.

Igaz, eredmény nélkül nem mulik el az ilyen föllépés, mindég lesz láttatja. Csakhogy én mint lutheranus ember az ilyen eredményekre sehogy sem tudok büszke lenni.

Mert soha sem tudok annak tapsolni, ha az egyetemes gyűlés idején a budapesti lapok egy két luther. szónokat hazafias dikciójukért apostrofálnak, hogy annál jobban és könnyebben neki ronthassanak a magyarhoni lutheranusoknak, állítván, hogy hazaellenes aspiratiókat táplálnak és tűrnek, és mindezt az autonomia köpenye alatt. Ergo az autonomiát meg kell szorítani.

Pedig mint *ilyenek* sem nem táplálnak annál kevésbé tűrnek. Ha van, a ki táplál, az nem mint *lutheranus* táplálja. Ha van, ki eltűri, az nem az *autonomia* köpenye alatt tűri el. Hanem táplálja *nemzetisége*-, eltűri *gyöngeségénél* fogva.

Nem képes pedig megfékezni, mert nincs hozzá elégséges assistentiája. Ilyennel csak az állam rendelkezik, azért tehát az állam ezt célhoz-vezetőbben eszközölheti. Miért nem teszi tehát? Miért engedi az egyházat maga magával így meghasonlani? Azért, mert e jogát törvényesen föladta. Vegyük p. o. hogy az egyház komolyan veszi az ügyet, amit jól felfogott érdekénél fogva nem fog tenni, és elhatározza, hogy az anyakönyvek a lutheranus egyházban egyáltalán magyar nyelven vezetendők. E végett most már megkeresi in ultima analysi az államot. Az államnak még az assistentiát is meg kell tagadni, ha törvényesen akar eljárni. Még pedig két okból. Első ok az említettem 1868. évi engedményes törvény. A második: ha lehetséges, hogy anyakönyvek *holt* (latin) nyelven is vezetettek, miért ne vezethetnének *élő* (tót) nyelven, mikor ezt az egyház-községék törvény szerint tetszésök után határozhatják meg.

Eredmény nélkül soha sem fog lefolyni az ilyen föllépés. Most is hallottuk Pozsonyból. Az egyetem magyar anyakönyveket, magyarnyelvű jegyzőkönyveket proponál. Mi lett az eredmény? Árva, Turócz indítványa megfejti: „Tétessek a tót nyelv, mint irodalmi nyelv gymnasiumainkban kötelezővé.“ Ebből az eredményből sem kérek legalább rajta újjongni nem tudok.

De mind ezt látva, tapasztalva, azt tanácslom magamnak, ne provokáltassanak tót atyánkfiai az egyházi gyűlések részéről olyasmivel, mire a törvényben engedménnyel bírnak. Mert bizony a jóhiszemű provokáló nézetei lesznek obscurusok, míg ellenben, kik még is a magyar államiságnak falait rugodozzák, azok bizonyára higvelejük.

Hogy ilyen sok össze-vissza járja egyetemes gyűlésein, annak nem kis részben oka a rendezetlenség.

Egész bizonyosra veszem, ha egyszer „Rendszer“be lesz foglalva a kerületek viszonya az egyetemhez és az egyetemes gyűlés tárgyai szorosban az egyházat érdeklő végetlen tárgysorozatból lesznek egybeállítva, tót atyánkfiainak más jogtalan panaszuk is meg fog szünni, annál kevesebbé lesz okuk jogos panaszra.

A lutheranus egyház, mint minden egyház erkölcsi testület. Erre fektesse a fősúlyt gyülekezéseiben is. Ez építi magát az egyházat, nagyobb erősségül szolgál az

államnak is, mint holmi torzsalkodások anyakönyv és jegyzőkönyvek miatt. Különben is legszebb elv: *Suum cuique*.

Ez elvnek érvényt szerezni, legelsőben is a protestans egyház tette a magáévá. Ma sem lehet hozzá hűtlenné.

Dixi et salvavi animam meam!

r. e.

Mily változásokon ment át a paedagogiai gondolkodásmód a két reformátor működése folytán?

I.

A reformáció kezdetén csak oly iskolák voltak, melyek bizonyos pályákra készítettek elő, általános miveltetését nyújtóknak hire sem volt, de nem is érezték szükségét az ilyen iskolának. Az egyháznak érdekében állott, hogy megtartsa a népet azon tudatlanságban, mely legjobban biztosította a papi uralmat. Falvakban, sőt városokban is tömegesen nőtt fel az ifjúság a nélkül, hogy irni olvasni tudott volna, elég volt akkor az is, ha az egyház által követelt külsőségeknek megfelelt a tanuló.

Mennyire megváltozott mindez a reformáció folytán! A reformáció *paedagogiai* jelentőségét három szempontból kell méltányolnunk. Először: Felszabadította az emberi szellemet az egyház külső tekintélye alól és saját bensőségé adott neki biztos alapot. Az ember akarása és cselekvése jogosultságát a *lelkiismeret* magas ítélőszéke előtt mutathatta ki, saját hibáinak vagy jó tulajdonságainak megítélésére saját lelkében gyökeredző természetes mértéket talált, az eddigi külső mérték helyett. Az evangélikus keresztyének új erkölcsi álláspontja ez lett: Semmit se tégy, mitől lelkiismereted óv, és semmit se mulaszt el, mire egy belső sugallat ösztönöz. E ponttal szorosban összefügg a második is: Az evang. keresztyének nem volt többé közvetítőre szüksége saját személye és az Isten közt. A katólikus nap, ki eddig e közvetítői szerepet vitte, és áldást vagy átkot, örök kárhozatot vagy örök boldogságot mondott és hirdetett a híveknek, feleslegessé lett, mert az egyes keresztyén úgy az imában és az isteni tisztelet alatt, mint köznapi bajai s gondjai közt közvetlenül járulhatott Istenéhez. Ehez járult egy harmadik körülmény, mely teljessé tette a reformáció *paedagogiai* jelentőségét: Ha közvetlen összeköttetésben állott az ember az Istennel, saját tetteiért csak az Istennek és lelkiismeretének volt felelős, tehát a lelkiismeretet kellett ébreszteni s kifejteni, hogy az egyház megfelelően Jézus e szavainak: Menjetek el és tanítsatok minden népeket! Ezzel kimondatott az evang. keresztyének a művelődésre vonatkozó joga, mely a tiszta bensőségé és hitté vált vallással egyetemben a *szabad, öntudatos akaratot s cselekvést* eredményezte.

A vallási és erkölcsi szempontok ezen változásai maguk után vonták a *paedagogiai* gondolkozási mód teljes átalakulását. A tömeg nevelésének szükségessége lépett előtérbe, melynek kielégítése az egyház elengedhetlen köteletségévé vált és ezzel meg lön nyerve azon talaj, melyből új iskolaügynek kellett felvirágoznia. És ebben áll épen a reformáció, illetőleg Luther és Zwingli *paedagogiai* érdeme, s ha nem adtak is az új iskola szellemének és különösen a fejlődő népiskolának szilárd alakot és biztos szervezetet, legalább az alapot lerakták, melyen a szilárd épület emelkedhetett.

Közelebbről tekintve a két férfi paedagogiai tevékenységét, annak kell elsőseget adnunk, ki szélesebb alapon állva, nagyobb tevékenységet is fejthetett ki. **Luther Márton**, ki már egy évvel a 95 tétel kifüggesztése után (1518) a nevelés terére lépett ily című szerény kis irattal: „*Auslegung deutsch des Vaterunser für die einfältigen Laien, nicht für die Gelehrten.*“ (A miatyánk magyarázata német nyelven nem a tudósok, hanem az együgyü laikusok számára,) s már 1520-ban megjelent ennek kiegészítésekep a „*Kurze Form, die zehn Gebote, Glauben und Vaterunser zu betrachten*“, (a tiz parancsolat, a hiszekegy és a miatyánk rövid imertetése) című munkája, melyben kifejti, hogy ezekre minden közönséges embernek szüksége van, s hogy ezekben mindaz bennfoglaltatik, a mi a sz. írásban van s a mit a keresztyénnek tudnia kell. Látjuk tehát, hogy a nagy hitjavítónak mindjárt kezdetben a tömeg nevelésére volt főgondja. Azonban a házi nevelésről sem feledkezik meg. „*Sermon vom ehelichen Leben.*“ (Elmélkedés a házasság életéről) 1519. című munkájában ezeket mondja a gyermekek nevelésére vonatkozólag: „Tudniok kell a házastársaknak, hogy semmivel sem tesznek Istennek és az emberségnek nagyobb szolgálatot, mintha gyermekeiket jóra nevelik, mert ez a legbiztosabb út az ég felé. De viszont a pokolba jutást is ép ily könnyen megérdemljük, ha gyermekeinket elhanyagoljuk, szitkozódni, esküdni s saját akaratum szerint élni engedjük.“ Ha Luther azt akarta, hogy a nép olvashassa a bibliát, gondoskodnia kellett annak lefordításáról is, és erre szolgált 1522-ben megjelent „*biblia fordítása*“, mely úgy egyházi, mind paedagogiai jelentőségű. A nevelésre vonatkozó legfontosabb irata 1524-ben jelent meg ily címen: „*An die Bürgermeister und Ratsherren aller Städte Deutschlands, dass sie christliche Schulen aufrichten und halten sollen.*“ (Felhívás Németország polgármestereihez és tanácsosaihoz, hogy keresztyén iskolákat alapítsanak s tartssanak fenn.)

Ebben kiemeli, mennyire szükséges az iskolák alapítása és fentartása már alapos ismerettel bíró papok képzése szempontjából is, de meg ügyes férfiak és nők is mennyire kívánatosak az ország kormányzására és a házi nevelésre. A gyermekeket nemcsak nyelvekre és történelemre, hanem énekekre, zenére és matematikára is akarja taníttatni. Azon kifogásra, hogy a gyermekek nem érnek rá iskolába járni, az a véleménye, hogy egy-két óráig bármely gyermek is tanulhat naponta, ezen kívül otthon is tanulhat valami mesterséget, hiszen tizszer annyi idő eltelik a fiúknál lapdázással és egyéb játékokkal. A kiváló gyermekeket tovább ott kell fogni az iskolában, hogy tanítók, tanítónők, papok stb. legyenek belőlük. A felhívásnak, melynek végén a hivatalbeli méltóság érzetére és a hazafiságra appellál, oly eredménye volt, mint eddig semmiféle paedagogiai iratnak. Régi iskolák állapotán javítottak, újakat állítottak fel, fejedelmek és városok versenyre keltek a tanügy emelésében. Luther kiváló gondot fordított a vallás oktatására, melynek elmaradottságáról egy egyházi vizitáció alkalmával győződött meg. Ez ösztönözte *kis* és *nagy káté*-jának megírására (1529), melyek közül az első a gyermekek, a második a lelkészek számára készült. Végre említendő még Luthernek ily című irata: „*Sermon an die Prediger*“, (Szózat a papokhoz), melyet 1530-ban, az ágostai országgyűlés folyása alatt írt, látván, hogy mennyi szülő nem kényszer-

ríti gyermekeit, hogy iskolába járjanak. Ebben már az általános iskolai kötelezettséget is kimondja: „Ha a felsőségek kényszerítheti alattvalóit a katonáskodásra, mennyivel inkább kényszerítheti őket arra, hogy gyermekeiket az iskolába küldjék, mert erre nagyobb szükség van, mint a háborúviselésre. Hangsúlyozza itt a tanítói hivatal méltóságát is: „A szorgalmas, jámbor tanítót, ki hűségesen neveli s oktatja a tanulókat, a világ semmiféle kincseivel sem lehet megjutalmazni. Ha nem volnék lelkész, iskolatanító szeretnék lenni stb.“

Luther iratai valódi kincs bányái a paed. igazságnak s bölcseségnek, melyből még korunk felvilágosodott szemlémei is sikerrel aknázhatnak.

Steiger Frigyes,
polg. isk. tanító jelölt.

B E L F Ö L D.

A bányakerületi superintendens, főtisztelendő Szeberényi Gusztáv kir. tanácsos úr egyházlátogatási körútja a nagy-honti esperesség délkeleti részeiben.

A superintendens még szeptember 4-én indult állandó lakhelyéről Békés-Csabáról egyházlátogatási körútjára. — Budapesten csatlakozott hozzá a nagy-honti esperesség két jegyzője, nagys. *Sembery István* s tisz. *Haendel Vilmos*, selmeczi magyar-német lelkész. Váczon várta az esperességi felügyelő nagys. *Sembery Imre* négyes fogata, a melyen csakhamar a felügyelő egyik kedvelt Tusculumára, a nógrád-megyei Berénykére érkezett.

A magyar vendégszeretet gazdag tapasztalataival folytatta útját szept. 6-án *Horpácson* át Kővár felé; itt fogadta őt a megye határán az esperességi küldöttség élén nagys. *Dacsó Pál*, országgyűlési képviselő s az esperességi gyámintézet elnöke, szívélyes s lelkes beszéddel, mely fenkölt gondolkodásának s hazafias ismert nemes érzületének volt egyiránt szóló tanúsága, — ugyan így üdvözölte s fogadta őt a politikai hatóság nevében a járás főszolgabirója tek. *Hodossy Imre* úr. Szép számú bandérium vette át a vezérletet s hosszú kocsisor követte a közel fekvő *Kis-Csalomíára*, a hol megkezdte püspöki visitationális működését. Az ottani anyaegyház buzgó lelkésze *Scheffarovszky János* magyar szívélyes üdvözlése után megkezdődött mindjárt az egyháztörténetét s jelen állapotát feltűntető jegyzőkönyv olvasása. Ebből kitűnt, hogy a község *alapítója* 1694-ben *Lenkey Sándor* volt, a ki az ottani pusztán állandóan megtelepedett. Hozzácsatlakozott későbbben — 10 év múlva — a Liptóme gyéből származó *Luby György*, a kik, mint az ev. egyház hívei, nemcsak a községnek, de az egyháznak alapítói is. Első temploma 1742 körül épült a buzgó s vallásos földesúr *Zmeskall Ádám* kezdeményezése folytán. — Ugyanezen templom a buzgó *Tihanyi Dániel* hathatós közbenjárása daczára, a ki mint a község földes ura s pártfogója a trón elé is vitte az ügyet, egy felsőbb. rendelet következtében, melyet a vakbuzgó vallásos türelmetlenség ki tudott eszközölni, — leromboltatott 1752-ben szept. 14-én. Ezen rendelet serény végrehajtatója a nemes vármegye megbízásából volt *Liptay Sándor* szolgabíró s *Luby Antal* esküdt. — *Tihanyi Dániel* s az apának méltó fia *Tamás*, fáradhatlan buzgósága s nagy áldozataik mellett épült fel az új templom 1787-ben s a következő évek folyamában a paplak s iskola melléképületeivel együtt.

— Az utóbb felvirágzott egyház az utolsó évtizedekben, fájdalom! ismét feloszlásnak indult, egészen más tényezők befolyása alatt. A templom mai nap félig rom s megrepedezett, tető nélküli falai hangos panaszt emelnek a volt sáfárok ellen. Remélhető, hogy a superintendens intézkedése és lelkesítő s buzdító szava termékeny talajba esett és a jövő tavasszal az egyházbeliiek vállvetett munkálkodása, melynél több izraelita is barátságosan segédkezet nyújt, kiemelkedik ismét romjaiból az Isten háza, mely az egész, térséges áldott völgyet uralja. Adja Isten! Ezzel biztat a mostani felügyelő tek. *Hodossy Imre* fáradhatlan tevékenysége is.

A szives vendéglátás után megindult a főpásztor és kísérete a hegyek között fekvő *csall-apovai* egyházba jelenlegi főesperesünk, *Lőrincsik János* székhelyére, oly úton, melyet a természet keze alkotott s az ember munkája századokon keresztül nem mert átídomítani, talán szerfölötti ragaszkodásból az ősi állapotokhoz? S ott mulatása alatt szept. 7-én s 8-án csakugyan meggyőződött arról, hogy ezen régi gyülekezetben, mely már 1626-ban teljesen szervezve volt, az ősi erény, a régi buzgóság honol a vallás-erkölcsi élet lelegelevenebb liktetése mellett.

A létért való szomorú emlékü nehéz küzdelmei után, új életre ébredt az egyház a hitbuzgó *Prónay* és *Podmaniczky* úri családok közbevetése folytán. — Új temploma 1866-ban épült fel s a tornyában megszólaló szépszavú harangok hangosan beszélnek a hívek s hittestvérek áldozatkészségéről, — de egyszersmind arról is, hogy még századunkban, sőt a legközelebb lefolyt évtizedben bírói ítélet folytán 1871-ben aug. 9-én karhatalommal vétettek el ugyanezen toronyból a tisztán ev. község harangjai, melyeket a község egykoron szerzett, — de a melyek az üldözés gyászos korszakában a r. kath. egyház primásának kezébe kerültek és a jogát kereső gyülekezet még 109 frtnyi perköltség megtérítésére is kényszerítettetett. Ez bizonynyal nem az 1848-ki XX. törvényezikké folyománya!?

A szives fogadtatás s vendéglátás után, a gyülekezet ügyei a legjobb rendben találtatván, átment a superintendens sept. 9-én *Keszihóczra*, ahol megvizsgálván a kis de csinos templommal bíró fiók-egyházat, nagys. *Dacsó Pál* vendégszerető házánál pihenőt tartott, folytatva azt 10-én *Pribhelyen* nagys. *Laskáry Miklós* úri házánál kíséretével együtt. Ezen úri családok a hitbuzgó s áldozatkész eldődök nyomdokain járva, a kik a vidék protestáns egyházainak védurai s fenntartói voltak, elismerésre méltó s napjainkban ritka buzgósággal s odaadással karolják fel s ápolják az ev. egyház és iskola ügyeit, ev. s hazafias szellemben, teljes egyetértésben a főpásztorral s annak hathatós közreműködése mellett; különösen azok női tagjai, a kik mind megannyi védangyalai a vidéknek s mártai tevékenységet fejtenek ki a szegények s elhagyatott árvák mostoha sorsának enyhítésében.

S ezen szellem hatja át s lelkesíti a pribeli egyház lelkészét is tiszt. *Stúr Károlyt*, ki példás odaadással működik egyházában, mely már a reformatio első évtizedeiben keletkezett s a honti esperesség legrégebb ev. egyháza közé tartozik. Az üldözések korszaka nem nehezedett oly sulyosan reá, mint más távolabb eső testvér-egyházakra s hogy a föld- s szőlőműveléssel foglalkozó hívek vallás-erkölcsi állapota oly kitűnőnek találtatott, annak tényezője

nemcsak a folytonos — a multban kevésbé megháborított — lelki gondozás, de különösen a mostani lelkész 1849. óta folyó áldásos munkássága.

Ily kellemes tapasztalatok után, melyek hatását a nép különféle módon nyilatkozó szivélyessége — különösen a fogadásnál s az elkísérésnél még nevelt, általment a főpásztor, jelentékenyen gyarapodott kíséretével a palojtai egyházba szept. 11-én dél után, — ismét nagys. *Dacsó Pál* országgyűlési képviselő szép négyes fogatán, — a mely *Kővártul* kezdve folyton rendelkezésére állott. A község határán fenyőgalylyal díszített iv alatt fogadta őt számos úri kíséret élén tek. *Bende Miklós* ur, ottani földbirtokos, — a paplak küszöbén pedig hívei körében az egyház buzgó papja *Szabó Gyula*. — A beható vizsgálat beigazolta, hogy a rohamosan terjedő közöny ezen napjaiban is, mily sokat tehet a lelkes odaadással működő pap a reá bízott gyülekezet körében, a ki nem csak érdekét hajhássza, hanem szakadatlanul a reabizottak boldogításán fáradozik.

Az ezen egyházközségben nyilatkozó hittestvéri s felebaráti szeretetből fakadó adakozás jegyzőkönyvi elismerésben is részesült, elismerésül a jelenben s buzdításul a jövőre. — Ezen egyházban is, mely a 17-ik század elején már teljesen szervezve volt s azóta szakadatlanul fennáll, — valamint mindenütt, ahol eddig megfordult, nem mulasztotta el a szeretve tisztelt főpásztor, mind az az üdvözlőre adott mindég találó válaszaiban, mind pedig az egyházi vizsgálatot befejező vallásos ihletből fakadó beszédeiben, mind pedig az iskolák látogatásánál, a vezetők és vezetettek, az előljárok és a hívek lelkére kötni, hogy vallás-erkölcsi alapon építve Isten országát, munkálják szeretett hazánk közboldogságát, — elsajátítva szorgalommal s tanítva a fiatalabb nemzedéknek a magyar nyelvet, — buzdítva ott, a hol e téren haladást, megróva ott — még pedig szigoruan — a hol ez irányban hanyagságot észlelt.

Mint ezen egyház pártfogói kitüntek a *Dacsó*-, *Ebeczky*-s *Tihanyi* nemes családok. Ez idő szerint is nagys. *Dacsó Pál* országgyűlési képviselő, annak lelkes s buzgó s mindenkor tanácsccsal s tettel segíteni kész felügyelője.

Palojtán jelentékenyen leolvadt a nagys. s főtiszt. ur kísérete, — visszariadva talán a bekövetkező út minőségétől; szép erdős völgyön vezet keresztül jobbára egy ott kigyózdó, hegyi patak köves medrében, — mely a kényelem szülte rugós kocsit meg nem tűri s esküdt ellenségeként megakasztja a hol s a mikor csak lehet, különösen hogyha a vad ár végig hömpölyög a keskeny völgyön. Szerencsésen hatolt rajta keresztül tek. *Bende Miklós* úr szép négyes fogatán s a szivélyes s díszes fogadás a dacsolami egyházközségben csakhamar feledteté velünk az ut fáradalmait.

K Ü L F Ö L D.

Ausztria. — A bécsi legfőbb törvényszék az utolsó időben oly határozatot hozott, mely különféle viszonyokra nem maradhat hatás nélkül. Kilencz évvel ezelőtt ugyanis egy róm. kath. lelkész, ki 1858-ban egy szerzetben tett fogadalmat és három év múlva magasabb rendeket is elnyerte, az új felekezeti törvények alapján rendjéből kilépett, áttért a prot. egyházba és mint protestáns egybekelet

egy leánnyal, ki az ó-kath. gyülekezethez tartozott. Csak a múlt évben jött ezen eset kérdés alá; a hatóság megindította az eljárást és a házasságot érvénytelennek nyilatkoztatta ki. — A volt lelkész ez ellen felebbezett, először a másodfokú hatósághoz, s végre a legfőbb törvényszékhez. De ez utóbbi is helybenhagyta az első bíróság ítéletét, azt határozván: „a róm. kath. egyház a magasabb rendeket és az ünnepélyes szerzetesi fogadalmat általános házassági akadálynak tekinti,“ a polgári törvényhozás a nyilvános rend és erkölcsre való tekintetből ama akadályt korlátlanul elismerte, és ezen elismerés az állami alaptörvény ama cikkéi által, melyeknél fogva mindenkinek teljes hit- és lelkiismeretbeli szabadság biztosítottatik és polgári s politikai jogainak élvezése hitvallásától független, annál kevésbé alteraltathatott, mert az ide vonatkozó cikk határozottan kimondja, hogy az állampolgári köteleseket a hitvallás nem szoríthatja meg. Valamennyi vallásfelekezet tagjainak állampolgári köteleseihez pedig, így következtet az ítélet, tartozik minden cselekvény elkerülése, mely a nyilvános rend és erkölcsre való tekintetből a törvény által helytelenítettik.

A *feldhírchi „Stella Matutina“* című jezsuitaintézetnek e nyáron 410 növendéke volt, ezek közt 1 isenburgi herceg, 51 gróf, 1 marquis, 1 vicomte, 46 báró és 24 nemes; a többi 268 növendék polgári származású. Az országok szerint esik Németországra 298 (175 porosz, 54 bajor, 31 württembergi, 24 bádeni, 7 darmstadti, 3 szász, 2 elsaszi, 1 braunschweigi, 1 rudolfstadti), Ausztriára 51, Svájcra 28, Franciaországra 24, Angliára 10, Olaszországra 4 Amerikára és Lichtensteinra 2—2, Oroszországra 1.

Németország. — Azon 12 tagból álló bizottság, mely az „egyházi művészet egylete“ alapszabályainak kidolgozásával meg volt bízva, feladatát bevégezte. Az egylet a bajor országos egyházra szorítkozik. Az alapszabályok szerint az egylet célja az egyházi művészet iránti érdekeltség ébresztése és ápolása, az ország ev. gyülekezeteinek segélyezése templomok vagy egyéb vallásos helyiségek helyes és méltó helyreállításában és berendezésében, stylszerű szent edények, képek stb. beszerzésében, továbbá ház és iskola számára jó keresztyén képek kiállításában áll. Az egylet azonkívül eszközeihez mérten szűkölködő gyülekezeteket a megszerzésben és berendezésben segélyezhet. Az egylet székhelye Nürnberg. A szervezkedő közgyűlés szeptemberhő közepén tartatik.

Goszler porosz oktatásügyi miniszter a leányok tornászása ügyében a községi hatóságokhoz intézett rendeletében oda nyilatkozott, hogy a férfiak által adott torna-oktatást, legalább a leányok felsőbb osztályaiban, helyesnek nem tartja és nők általi helyettesítést javal, a kik közt elegendő alkalmas erő található. Sokkal helyesebb lett volna a férfiak oktatását a tornászásban, legalább a felsőbb leányosztályokban, egyenesen eltiltani.

A három utolsó év alatti evang. theol. tanulmányok áttekintése a tanulók nagy szaporodását mutatja ki Poroszországban. Jelenleg a porosz egyetemeken 1908. más német egyetemeken 414, összesen 2322 porosz theologus tanul. A lapok tévesen kiszámítják, hogy azon esetben, ha a szám állhatatosan megmarad, évenként 774 lelkész jelölt kerülend ki; de a mellett elfelejtik, hogy sok tanuló hat félévnél tovább időz az egyetemen és, hogy a lelkész jelöltek körül-

belül a tanulók egy ötödét teszik. Így tehát évenként legfeljebb 500 érné el czélját. Az egyház évi szükséglete a nyolcz régi tartományban most már 300, ehhez jön a három új tartomány szükséglete évi 100-zal, úgy, hogy az intézetekben való szolgálatra, valamint a belső és külföldi missióra csak 100 marad. Elnézve attól, hogy számos lelkészi állomás még mindig üresedésben van és sok iskolai állomás hitjelöltek által töltendő be, most még tulságos productióról szó nem lehet. Az sem mutatható ki, hogy a porosz theologusok száma külső egyetemeken viszonylagosan fogyna. *Lipcseben* volt az 1884-ki nyári félévben 206, *Erlangenben* 92, *Tübingában* 118 porosz theologus az 1876-ki nyári félév alatt 63, 11, 33 ellenében. — A porosz egyetemek szaporodása oda magyarázható hogy azok száma, kik fiaikat a theol. pályára szánják, nagyobbodott és ezzel egyszersmind azon szülék száma, kik fiaikat legszívesebben belföldi egyetemekre küldik. Feltűnő javulást csak Greifswaldnál lehet kimutatni, hol jelenleg 202 theologus van 1876-ik év alatt 30 ellenében és így 10 év óta ezer % nőtt. — A tudomány álláspontjából csak kívánatos, hogy a tanulók ne csak belföldi főiskolákat keressenek fel és utra kell emlékezni, hogy Poroszországon belül több ízben azon kívánság talált kifejezést, hogy azon követelés, mely szerint porosz theologusok három félévig kötelesek porosz egyetem látogatására szüntettetnék meg, egyetértve az 1873. május 11-én kelt törvénnyel, mely a 3 éves theol. tanulmányt egy német állami egyetemen szükségesnek mondja a tudományos vizsgához.

Hivatalos oldalról jelentik, hogy a tartományi hatóságok oda utasítottak, hogy ellenőrizzék valjon a *vasár- és ünnepnapok megszentelésére* vonatkozó rendeletek mindenütt keresztül vitetnek-e, az ellenök cselekvők pedig megbüntettettek-e; kiegészítésül hirlik, hogy mindenek előtt kutatni ki, valjon ismerik-e a hatóságok a vasárnap szentelésre vonatkozó rendeleteket, és a hol ezen eset elő nem fordul, a hatóságok emlékeztessenek az ide vágó rendeletekre. Továbbá szereztetnék tudomás arról, valjon a fennálló rendeletek rendszerint alkalmaztatnak-e. A hol ez eddig nem történik, jövőben gondoskodni kell, hogy a rendeletek szigorúan megtartassanak és mulasztások megbüntettessenek. Végre oda utasítottak a tartományi hatóságok, hogy jelentsek be, valjon elégségesek-e az eddigi rendeletek, hogy a vasár- és ünnepnapok megszentelése eszközöltessék. Az utóbbi kérdésre igenlőleg válaszoltak, úgyhogy azok, kik a rendeletek szigorítását kívánták, kívánságuk teljesítésére nem számíthatnak.

A *regensburgi püspök* pásztorlevelet intézett kerületéhez, melyben a szabadkőmivesekről szóló pápai bullára figyelmezteti, a páholyba való belépéstől óvja a hiveket, a tagokat a kilépésre inti és a veszedelmes titkos szövetség elleni küzdés eszközeit fejtegeti. A pásztorlevél megfelel azon instructiónak, mely az inquisitio sz. congregatiója által ezen pápai bullához mellékeltetett és a kerület lelkészségéhez azon felszólítással fordul, hogy ezen instructio a gyakorlati életben alkalmaztassék.

Franciaország. — Azon nagyszerű haladásokat, melyeket a *felekezetenküli iskola* 1877. óta Franciaországban tett, melynél fogva az állam 1877-ban 12 $\frac{1}{2}$ millió franknyi, 1882-ben pedig 68 $\frac{1}{2}$ millióból álló pótlékot fizetett *Bert Pál* és társai még keveslik. Bert Pál az 1882. és 1883.

évekről statisztikai kimutatást közölt, melyben egyebek közt említi, hogy jelenleg még a tanítótestvérek 38%-a és a tanítónővérek 45%-a minden tanképesítő okmány nélkül tanít az iskolákban; továbbá hogy az 1879-ki törvény daczára, mely minden tartománynak kötelességévé teszi egy-egy tanító- és tanítónő-képző intézet fenntartását, jelenleg még 36 tartomány e törvénynek nem tett eleget. 1244 congregacionista tanít képesítő okmány nélkül. — Bert Pál adatai kimutatják, hogy a francia iskolaköteleseknek legalább harmada congregacionisták által oktattatik, kik eszerint a radikális haladásnak és a demokratikus szabadságnak ellenségei. — A nyilvános iskolákban azonban a tankönyvek által erélyesen terjesztik az elvilágiasítást. A grammatikában egy szóval sem szabad Istent, Jézust, az imát, a teremtőt vagy általános keresztény dolgokat említeni. — Egy „nyelvtan gyermekek számára“, mely Párisban megjelent, első 16 kiadásaiban feladatokat tartalmazott, melyek eképen javítottak. Előbb azt mondta: Isten a világ teremtője most: „Europa a világ egy része“: előbb: „Kain megölte Abel testvérét“ most: „Olaszországnak körülbelől saru alakja van; előbb: Ábrahám a héberek atyja,“ most „a genfi tó vize átlátszó,“ előbb: „valamennyi nemzet atyja Ábrahám,“ most: „Afrikának háromszög alakja van.“ stb. Ez csakugyan elvallástalanítás és elvilágosítás.

Párisban jelenleg valamennyi kórház világiak kezében van. Az irgalmas nővéreket, a legtöbb kórházban legalább, világi ápolónők helyettesítik; egyetlen egy róm. kath. kórházi lelkész sem lakik a kórházban mint ezelőtt, és kath. s evang. lelkészek a betegek szobáit csak úgy látogathatják meg, ha a betegek kívánják. Mily terjedelmes a lelkészi munka a kórházakban, azon tényből látható, hogy Párisban 11 általános kórház létezik, az az olyanok, melyekben nem gyógykezeltek bizonyos osztály, vagy bizonyos betegség; ahhoz nyolcz külön kórház, melyekben összesen 6900 ágy felnőttek és 1490 gyermekek számára áll fenn. — E számban nem foglaltatik a négy nagy katonai kórház. Ezen kórházakban a betegnek, kit belépésénél nem kérdeznek felekezete után, csak azon joga van, hogy lelkészt hívathat magához. De tudvalevő dolog, mennyi katolikus és mennyi protestáns kerül ezen városban a kórágóra, kik soha vagy évek óta lelkészt sem nem láttak, sem nem hallottak. A kórház vezetése ezen irányban nem is ad a betegeknek semmiféle utasítást, hacsak a lelkész nem lakik a kórház közelében és a túlbuzgó igazgató arról nem gondoskodik, hogy a lelkész minél több látogatást tegyen. Hogy ezen a bajon segítsenek, kath. és evang. hölgyek közt egyletek alakultak, melyek, a mennyire lehet, keresztyén vigasztalást látják el a betegeket vagy ezek számára az illetékes lelkész látogatását közvetítik. Minden egyes kórházhoz egy-egy kath. és evang. lelkész van rendelve. Azonkívül van minden kórházban egy kis prot. könyvtár, a melyben a hölgyek mindazon evang. betegek névjegyzékét is vezetik, kikkel a kórházban találkoztak.

V E G Y E S E K.

— Felhívás! Mindazon tisztelt urakat, kik a tervezett „Luther életrajza“ kiadási költségeinek fedezésére adakozni kegyeskedtek, tisztelettel felkérem: sziveskedjenek adományaik

felett folyó szeptemberhő 30-ig (levelező lap útján) rendelkezni. — Ki ezt nem tenné, annak adományát a „Luthertársaság“ céljaira gyűlt összeghez csatolva, a megalakulandó társaság rendelkezésére bocsátom. Szerkesztő.

— Sürögős kérelem. A harmadik évfolyam végén s a negyediknek közeledtével tisztelettel kérem e lapok olvasóit: sziveskedjenek a hátrálékosok tartozásaikat lefizetni s mindnyájan a vállalatot szellemi és anyagi támogatásukban részesíteni.

Uj megrendelést vagy előfizetést szivesen fogadunk s a kifejezett kívánságnak készséggel megfelelni kedves kötelességünknek tartjuk.

— Ő Felsége a király a szendi evang. egyházközségnek, templomtornya felépítésére száz forintnyi segélyt kegyeskedett adományozni.

— Nagy Péter püspök temetése, mint Kolozsvárról jelentik, szept 19-én délután mintegy 8–10 ezer főnyi közönség részvétele mellett ment végbe. A temetésen képviselve voltak: az összes erdélyi ref. egyházmegyéek, az erdélyi róm. kath. püspök Brats nagyprépost által, az izraelita hitközség, a görög-keleti katolikus egyház. Román Miron metropolita külön, meleg hangon tartott táviratban fejezte ki részvétét. Jelen voltak: Ferencz József unitarius püspök a papi és tanári karral; a nagyszebeni lutheranus püspökhelyettes, Sipos Pál, Pap Gábor és Szász Károly ref. püspökök, az erdélyi arisztokracziának Kolozsvártt időző tagjai. Testületileg jelentek meg: a helybeli tanintézetek, pénzüntézetek, hatóságok. A szertartás délután 4 órakor vette kezdetét a külmagyar utcza templomban, hol a ravatal felállítva volt. A templom falai fekete posztóval voltak bevonva, valamint a padozat is. Az egyházi karének után a kolozsvári dalkör kitünő összhanggal énekelt két gyászdalt. Ezután Révész püspök mondott megható imát. Különösen meghatotta a több ezerre menő hallgatóságot Révész bucsuja, melyben felemlítette, hogy előérzete azt sugalta, hogy ne jöjjön ide, de a meghívásnak s a gyászoló család benne helyezett bizalmának engedett, ha belehal is a bucsuba. Tudvalevő, hogy Révészt Nagy Péterhez a legbensőbb barátság kötötte. A gyászszertartás végezte után a legidősebb esperesek vitték ki vállalkon a kopersót a gyászkoscihoz, mely előtt koszorúkkal terhelt kocsit haladt. A közönség a menetnek sorfalat képezett. Ahol a menet elhaladt, az utczai lámpák meggyújtva, és gyászszal bevonva voltak. A halottaskocsi elindulásakor a menet első része már a temető kapujáig ért. A temetőben a sirnál külön ravatal volt felállítva, melyre a halott rá helyeztetvén, Keresztos József nagyenyedi pap és tanár mondott mélyen megható beszédet. A szertartás este 8 órakor végződött. A temetésen jelen volt még Bizby F. Jakab a modvillei (amerikai) unitarius hittani intézet itt időző tanára is.

— Tót-Komlós szept. 23. Előleges közlemény a békés-csanádi esp. gyűlésről. — A gyűlés első és legkiemelkedőbb momentuma volt Zsilinszky Mihály felügyelő székfoglaló beszéde, melyben a beigtatott gyönyörű koszorúba foglalta az evangélikus protestans irányeszmeiket, melyeknek ő mint felügyelő itt és mindenütt érvényt szerezni törekszik. — Második fő tárgy volt Tatay István nyugdíjának megállapítása mely körül a főgymnasiumi pénztár szenvedő állapotának szempontjából kiindulva, az erkölcsi elismerésnek igen erős hangsúlyozása mellett, szintoly erős aggálylyal lett hangoztatva a nyugdíjnak évi 600 frton tul nem terjesztése. — Ennek 150 frtnyi lakáspénzzel 750 frtra kiegészítése mellett szavukat mérlegbe vetvén ntiszt. Horváth Sámuel, Szeberényi Andor, Huan Lajos, id. Jeszenszky Károly, Petrovits Soma, Koren Pál és nagys. Haviár Dani urak, a határozatot Zsilinszky Mihály elnök ez utóbbi értelemben mondotta ki. — Ugyanazon aggályokkal szemben kivált Haviár Dani érvelése következében megszavaztatott a szarvasi főgymnasiumi tanároknak 50 - 50 frtnyi drágasági

pótlék. Ezentul tárgyalatott a békés-csabai algymnasium államsegély-kérvénye.

A pozsonyi theologia akademiai hallgatók „Önsegélyző kör”-ének alaptökéjére következő kegyes adakozások történtek:

1. Szab. kir. Pozsony város nemes tanácsa a Schreiber Alajos-féle alapítványból	40 frt — kr.
2. tisz. Schleiffer Károly misérdi lelkész ír a „Luther alap“-ra	1 „ — „
Összesen	41 frt — kr.
A pénztár eddigi állása	151 „ 42 „
Összes vagyon	192 frt 42 kr.

Midőn e szives adományokért hálás köszönetet mondanánk, egyúttal felkérjük lelkes hitrokonainkat, hogy kegyes adományokkal ezen ifjú kört, nemes törekvésében, a szeretet munkájában segíeyezni méltóztassanak. — Alapító tagsági díj, egyszer, örökre legalább 20 frt, pártoló tagsági díj, mindig csak egy évre, tetszés szerint. — A kegyes adományok, melyeket e helyen, esetről esetre köszönettel fogunk nyugtázni — a kör alulírt elnökéhez czimzendők. — Pozsony, 1884. szept. 23. **Csecsetka Sámuel**, elnök. *Stromp László*, jegyző.

— **Egyházi választások.** A dunántuli kerületben a két aljegyzői állomásra folyó választásnál legtöbb szó van **Horváth Sándor**, zalai esperes — és ifjú **Purgly Sándor**, Veszprém megye aljegyzőjéről. — Az alsó-Kubini gyülekezet néhai *Benczur János* helyébe, **Kubinyi Árpád**ot egyhangulag, és a **jaszenovai gyül.** *Ország József* helyébe, **Ország Pált** választotta meg felügyelőjének.

— **A Tizenkét apostol Tanítása az „Editio Princeps”-ból.** Fordította és bevezetéssel ellátta: **Boros György** a kolozsvári unitárius papnöveldében hittan- és biblia-magyarázat tanára. Külön lenyomat a „Keresztyén Magvetőből”. Kolozsvárt 1884. ára 30 kr. E czímen vettünk egy ügyesen összeállított kis munkát, melyben a szerző röviden ismerteti a *Philotheos Bryennios* nikomediai metropolita által a konstantinápolyi Szentsir-zárda könyvtárában felfedezett vegyes, de igen érdekes tartalmú keresztyén u. n. jeruzsálemi codex egyik darabját, „A tizenkét apostol tanítása”-t s melyben egyszersmind ugyanannak szövegét is közli magyar fordításban. Az irat minden esetre igen érdekes, — mert „hitelessége — mint szerző mondja — nincs kétségbe vonva s tartalma (a jellemről illetőleg az élet és halál útjáról, az egyház tagjairól, az ételek és áldozatokról, a papságról s az egyházi tisztviselők választásáról) oly fontos, hogy annak érvényre jutása csak az idők által megcsontosított dogmatizmuson, ha fog hajótörést szenvedni.“ (?) Nézetünk szerint különösen arra alkalmas, hogy az unitáriusok szent könyvévé válják, a mennyiben a Krisztus személyisége az ő tana mellett egészen háttérbe lép. — Ajánljuk az érdeklődő közönség figyelmébe!

— **Megjelent. Gyakorlati bibliamagyarázatok**, Júliusaugusztusi füzet, Jakab levelének magyarázatával. — Ujolgat is ajánljuk e szakfolyóiratot.

— **Előfizetési felhívás.** Egyházközségem 1886-dik évben százados jubiläumát fogja ünnepelni. Ez alkalomból annak **Monographiáját** megírtam és a kéziratot kinyomatandom, kivált azért, mert a mű általánosabb történelmi becslés lévén, a székes egyházak képét is fogja visszatükrözni, minthogy azok ugyanazon viszonyok között éltek, kivált a lengyel elzáróztatás alatt 1412—1772. E műhez az iskolai és egyházi életre vonatkozó 28 eredeti okmány lesz csatolva, oly czélból, hogy az itteni viszonyokat egész más világba helyezék, mint az eddig szokásos volt. A bemutatott mű kiadását a XIII városi esperesség 1884-dik évi Julius 16-kán tartott gyűlésén következőképen ajánlotta: „A méhszorgalommal és szakértelemmel összegyűjtött történet eddigelé sohasem megjelent okmányok által hitelesített. Mivel

azonban testvér-egyházaink kezdetől végig a létért ugyanazon viszonyok között küzdöttek és szenvedtek, míg a jobb idő hajnalcsillaga felkelt, azért Béla község előadott viszonagsági a többi egyházak történetét is hiven visszatükrözik. Ezen okból melegen ajánlatik a mű kiadása.“ A mű legalább 20 ívet fog tartalmazni és csakis 1 frt 30 kron lesz kapható. A tiszta jövedelem a jubiláris alapra fordítatik. Az előfizetések legegyszerűbben levelezőlapon az alólírt szerzőnél bejelentendők. *Szepes-Béla*, September hóban 1884. *Weber Samu* ev. lelkész.

— **Vannutelli Serafin** pápai nuntius hazánkban időzik. — Esztergomban a primást meglátogatva, innét Kalocsa bitoros érsekének látogatására ment szept. 22-én, Esztergomban tartózkodása idejéről a következő naiv történetkét beszélnek a lapok: A herceg-primás együtt sétált vendégével: a pápai nuntiusal a primási palota kertjében, midőn egyszerre találkoznak a zárda növendékeivel, kik szintén a kertben sétáltak. A primás kiválóan kegyeli a pártfogása alatt álló intézetet s azonnal a kis leánykák közé tartott. A Primás épen jó kedvében volt s a virgoncz kis leánykának marékszámra szórta a legfényesebb uj hatosokat a föbe. Elképzelhető, hogy mekkorra versengés támadt erre. A kis leányok mohón hozzáláttak, hogy mindenkinek jusson emlékül egy-egy darab. A gyermeki öröm s a verseny heve fölött azután jóízűen elmulatott az egyházfejedelem.

— **A zsidóvállás reformátorai.** Budapesten a királyutca 105. számú házban, *Szterényi* volt uppesti rabbi lakásán, szept. 21-én délután igen érdekes ülés folyt le. A budapesti izr. hitközség tagjai közül mintegy 70—80 egyén gyűlt össze Szterényi meghívása következtében a czélból, hogy a zsidó vallást reformálják. A conferentia elnökéül dr. *Komlodi Abrist*, jegyzőjéül *Ujlaki*-t kérték fel. Szterényi volt rabbi hosszabb beszédet tartott, melyben hangsúlyozta, hogy az antisemitizmussal szemben a zsidóknak is kell tenni valamit. — Legokosabb volna az egész zsidó egyházat reformálni, s az elavult szabályzatok helyett a kor színvonalán álló intézkedéseket létesíteni. Ha a zsidók maguk tüzik ki a haladás zászlaját és egyházukat komolyan reformálni akarják, akkor az antisemitizmus el fog nemulni. — Elmondta továbbá, hogy e tárgyban ő már régebben mozgalmat indított meg, több ismerősével megbeszélte a dolgot, a kikkel együtt bizottságot alakított. Ez a bizottság kidolgozta az új zsidóegyház programját, s az egyház statutumait. A tervezetet azonnal fölolvasták, s elhatározták, hogy pontonként fogják tárgyalni. De mindjárt az első pontnál, mely kimondja, hogy a reformált zsidóegyház hittana Mózes öt könyvén alapszik: rendkívüli zajos jelenetek fordultak elő Szterényi a pont védelmére felhozta, hogy csak a jól és észszerűen irt hittan segélyével lehet elnémitani az antisemitákat, s csak az ily hittan segélyével lehet a gyermekekkel a vallást megkedveltetni. A jelenlevők közül igen sokan bekiáltottak Szterényi beszédébe, úgy hogy ez alig fejezhette be szavait. Mikor leült, utána egyszerre ötven állottak fel, s egymást tulkiabálva, akartak szóhoz jutni. A conferentián ugyanis igen sokan voltak, akik a reformmozgalmat már régóta rossz szemmel nézték, és minden áron meg akarták hiúsítani Szterényi fáradozásait. Vádolták is a volt rabbit sok mindenfélével, s kijelentették, hogy az egyház reformálása ellenkezik Mózes tanításával, ellenkezik az irással, s így ők abba bele nem mehetnek. A vita rendkívül izgatott volt s mind hevesebbé vált. Kicsibe mult, hogy a felkavart szenvedélyek komolyabb összeütközésben nem jelentkeztek, s ezt csakis annak lehet köszönni, hogy a reformellenes párt érzvén kisebbségét és gyöngeségét, tiltakozásának kijelentése mellett eltávozott, magukra hagyva azokat, akik a vallást reformálni akarták. Ezek egészen megdöbbenve, nem merték folytatni a különben is hosszúra nyult tanácskozásokat és eredmény nélkül oszlottak szét.